

Case-study's als onderzoeksvorm

Veerle Pashley*

P. Swanborn, Case-study's: wat, wanneer en hoe? Amsterdam: Boom Onderwijs, 2008, 167 pagina's, ISBN 978-90-473-0076-2, € 29,50.

Het boek *Case-study's: wat, wanneer en hoe?* is geen onbekend werk. In de jaren negentig heeft de auteur het boek voor de eerste keer uitgebracht en sindsdien is het welbekend onder sociaalwetenschappelijke onderzoekers. Met deze hernieuwde uitgave voert Swanborn de lezer opnieuw mee naar de methodologie die eigen is aan het uitvoeren van casestudy's. Hij omschrijft wat deze onderzoeksvorm precies inhoudt, wanneer je voor deze methode kiest, hoe je gevallen kunt selecteren, welke gegevens je kunt verzamelen en hoe men deze moet of kan analyseren. Casestudy's kunnen 'flexibel' worden gebruikt, daar ze toegepast kunnen worden als zelfstandig onderzoek of als voor- of naonderzoek. Een van de bekendste motieven voor de keuze van deze onderzoeksvorm is de wens om een sociaal verschijnsel in zijn complexiteit te bestuderen (onderzoek in de diepte). Dit impliceert dat de methodologische uiteenzetting van casestudy's niet altijd even eenvoudig is en dat een dergelijke onderzoeksvorm een veelvoud aan informatie kan opleveren. Swanborn levert met zijn boek een welkome leidraad die dergelijke moeilijkheden uitvoerig behandelt. Een sterk punt is dat de auteur verschillende sociaalwetenschappelijke invalshoeken toepast in de methodologische omschrijving van casestudy's. Hierdoor illustreert het boek dat casestudy's gehanteerd kunnen worden in een breed scala van onderzoeksdisciplines.

Het boek is onderverdeeld in zeven hoofdstukken. De eerste vijf hoofdstukken zijn opgebouwd volgens de verschillende stappen van de onderzoekscyclus. Dit maakt dat het boek niet alleen een omschrijving geeft van de onderdelen van een casestudy. Het is tevens een praktisch werkinstrument. Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van enkele moeilijkheden en mogelijkheden die gepaard gaan met het uitvoeren van casestudy's. Het laatste hoofdstuk omvat een geannoteerde literatuurlijst.

Overzicht van het boek

Swanborn begint zijn boek met de afbakening en definitie van casestudy's. Hij doet dit door eerst een uiteenzetting te geven over extensieve en intensieve vormen van onderzoek. Hierbij wordt de casestudy gedefinieerd als 'een strategie waarbij er slechts één of enkele voorbeelden (instanties of manifestaties) van een sociaalwetenschappelijk verschijnsel intensief bestudeerd worden' (p. 13). Een

* Veerle Pashley is criminoloog. Ze is als onderzoeker verbonden aan de vakgroep Criminologie van de Vrije Universiteit Brussel. E-mail: veerle.pashley@vub.ac.be.

intensieve benadering impliceert het in kaart brengen van de complexe structuur en het proces van een verschijnsel, zodat veranderingen bestudeerd en verklaard kunnen worden. De auteur geeft in dit eerste hoofdstuk een uitgebreide omschrijving van casestudy's waarbij elk element, zoals de benaderingswijze, de eenheden en de relatie tussen het te bestuderen verschijnsel en de eenheden, uitvoerig wordt besproken en becommentarieerd. Een casestudy tracht een sociaal verschijnsel in de diepte te bestuderen *bij één of enkele eenheden in hun natuurlijke omgeving* (contextspecifiek) *over een bepaalde periode* (en dus niet volgens vooraf bepaalde meetmomenten) *waarbij verschillende databronnen* (participerende observaties, interviews en documentanalyse) *worden gebruikt* (p. 22). Het doel is om bepaalde processen in kaart te brengen door een geheel van variabelen intensief te bestuderen, zodat eventuele (sociale) veranderingen verklaard kunnen worden. De geformuleerde beschrijvingen en analyses kunnen achteraf worden getoetst bij de onderzochten, zodat correcties en aanvullingen aangebracht kunnen worden. Toch blijft oplettendheid noodzakelijk wanneer men de betekenisverlening van de onderzochten tracht te achterhalen. Het eerste hoofdstuk eindigt met de bespreking van een van de, naar mijn mening, boeiendste onderwerpen die in het boek aan bod komen, namelijk de 'holistische aanpak' in de uitvoering van casestudyonderzoek. Zoals vermeld is een van de meest besproken motivaties om voor een casestudy te kiezen de intentie om de dynamiek van een sociaal verschijnsel te onderzoeken, rekening houdend met de context waarin het zich manifesteert. Een holistische visie vertrekt vanuit het principe dat aspecten van een sociaal verschijnsel alleen maar verklaard kunnen worden als de totaliteit van dat verschijnsel mee in kaart wordt gebracht. Swanborn is het niet eens met de stelling dat het belangrijk is om *alle* onderdelen van een sociaal verschijnsel te bestuderen. Hij verdedigt het principe dat het belangrijker is te denken in eigenschappen (de kenmerken van een eenheid) dan het geheel (een volledige beschrijving van alle 'ins and outs' van een sociaal verschijnsel). Een holistische benadering dient volgens hem te worden begrepen als een waarschuwing tegen een te vroegtijdige voorselectie, een te eenvoudig modelleren van de werkelijkheid en te weinig rekening houden met de betekenisgeving van de onderzochten. Dit uitgangspunt is interessant omdat het een kritische dialoog kan openen over de manier waarop men het 'holistische denken' kan integreren in de methodologische uiteenzetting, alsook over hoe ver men in deze grondhouding kan gaan (rekening houdend met het paradigmatisch raamwerk van waaruit onderzoekers vertrekken). Menig wetenschapper heeft immers de intentie of het streefdoel om een 'verschijnsel' in zijn meest complexe vorm te willen bestuderen. Toch kan deze benaderingswijze ook nefast zijn, daar men de essentie van de initiële onderzoeksvraag heel snel uit het oog kan verliezen. Dit gevaar maakt de discussie over het 'holistische denken' van kapitaal belang. Zeker als men menswetenschappelijk onderzoek doet.

Vervolgens gaat Swanborn dieper in op de omstandigheden waarin men voor een casestudy kan kiezen, waarbij de aard van de probleemstelling en het onderzoeksdoel als centraal vertrekpunt wordt gezien. Hierna wordt de focus gelegd op de context en het domein van het onderzoek. Een interessant gedeelte binnen dit

hoofdstuk betreft de overwegingen die onderzoekers kunnen maken over het al dan niet kiezen voor een casestudy. Het gaat over omstandigheden waarbij een casestudy nodig of wenselijk is omwille van de aard van de probleemstelling en omstandigheden waarbij men als het ware ‘geen andere keuze heeft’ dan een casestudy. Dit laatste omschrijft Swanborn als een negatieve overweging, omwille van de beperking van de situatie. De auteur omschrijft echter niet waarom dit per definitie ‘negatief’ is. Methodologisch verantwoorde keuzes maken is steeds een moeilijk proces dat met valkuilen gepaard gaat. De aspecten ‘positief’ en ‘negatief’ benadrukken eerder de ‘subjectieve’ motivaties. Deze kritiek is al aangehaald in een boekbespreking over de vorige editie van Swanborns boek (KWALON 21, jaargang 7, 2002). Mijns inziens is het te allen tijde belangrijk om de gemaakte keuzes naar voren te brengen in samenhang met de probleemstelling, onderzoeksvraag en doelstellingen.

In hoofdstuk 3 behandelt de auteur de vragen hoe men cases kan selecteren en hoeveel men er dient op te nemen in het onderzoek. Hij geeft hierin een overzicht van verschillende selectieprocedures. Een interessante bespreking in dit hoofdstuk betreft het generaliseringsprobleem, aangezien dit vaak onderdeel uitmaakt van discussies betreffende gevalstudies. De auteur stelt de vraag of we vanuit onderzoek van bepaalde gevallen iets kunnen zeggen over niet-onderzochte gevallen. Zijn eerste reactie hierop is dat men *nooit voldoende cases kan onderzoeken om, zoals dit in extensief onderzoek¹ gebeurt, vanuit de steekproef via de inductieve statistiek betrouwbare conclusies over het bedoelde domein van cases te formuleren* (p. 66). De auteur heeft bedenkingen bij dit type van onderzoek en laat dit ook in andere hoofdstukken van het boek (impliciet en expliciet) blijken. Volgens mij dienen onderzoekers, ongeacht de methode die ze hanteren, steeds oplettend te zijn in het generaliseren van onderzoeksresultaten, zonder de initiële onderzoeksvraag uit het oog te verliezen.

In het volgende hoofdstuk staat Swanborn stil bij de te verzamelen gegevens in casestudy's. Hij start met een uiteenzetting over welke databronnen doorgaans worden gebruikt en hoe men deze kan hanteren. Interessant aan dit hoofdstuk is dat hij enkele tips geeft over de manier waarop onderzoekers gegevens op een gestructureerde manier kunnen verzamelen. Een van de grootste valkuilen bij casestudy's is immers dat men, naarmate de dataverzameling verder evolueert, de essentie van de probleemstelling uit het oog dreigt te verliezen. Aan de hand van een voorbeeld schetst de auteur hoe men dit enigszins kan vermijden.

In hoofdstuk 5 behandelt de auteur de vraag hoe men gegevens van een casestudy kan analyseren. Daar een casestudy een vorm van intensief onderzoek is waarbij een complex geheel aan variabelen wordt bestudeerd, kunnen de verzamelde gegevens talrijk zijn. Dit bemoeilijkt de analyse van gegevens, aangezien men op het einde van het onderzoek een gestructureerd overzicht moet geven van de bevindingen en conclusies. Swanborn beweert dat de precisie van kwalitatieve data geringer is dan die van kwantitatieve data (p. 113). Hier heb ik enkele vraagtekens bij. Zeer vaak wordt de motivatie van kwantitatief onderzoek gezocht in de verhoogde ‘correctheid’ van de verkregen gegevens. Een beweegreden waar ikzelf

twijfels over heb. Vraag is wat de auteur onder 'precisie' verstaat en in welke context hij dit interpreteert.

Vervolgens gaat Swanborn dieper in op enkele resterende onderwerpen die in het vorige deel van het handboek niet ter sprake zijn gekomen, waaronder de wijze van rapporteren, het combineren van intensief en extensief onderzoek en de meta-analyse.

In het laatste hoofdstuk van het boek wordt een literatuurlijst opgenomen. De auteur heeft een zeer rijke en gevarieerde bibliografie samengesteld, die de lezer verder op weg kan helpen in het raadplegen van andere interessante bronnen over de behandelde materie.

Conclusie

De nieuwe editie van *Case-study's: wat, wanneer en hoe?* is in eerste instantie een actualisering van de vorige versie. De structuur en inhoudelijke afbakening zijn daarbij gelijk gebleven met dezelfde indeling van het werk, de theoretische achtergrond en de wetenschappelijke visie op casestudy's. Het boek is in verschillende opzichten interessant. Eerst en vooral is het een vlot leesbaar en kernachtig werk dat hoofdzakelijk geschreven is voor onderzoekers, zowel voor diegenen die geen ervaring hebben met het uitvoeren van casestudy's als voor hen die dat wel hebben. Daarnaast is het boek een praktisch werkinstrument. De indeling is zo opgebouwd dat je het makkelijk kan raadplegen per fase van de onderzoekszyclus. Tot slot geeft het boek niet alleen een overzicht van de praktische onderzoeksstappen van casestudy's. Lezers krijgen eveneens een uiteenzetting over mogelijke valkuilen die kunnen optreden in de toepassing van een dergelijke methode en hoe ze hiermee om kunnen gaan. Hoewel de auteur in verschillende hoofdstukken blijk geeft van een duidelijke voorkeur voor bepaalde technieken en manieren van analyse, onderbouwt hij zijn argumentaties zodanig dat lezers uitgenodigd worden om zelf kritisch te reflecteren over keuzes die gemaakt kunnen worden in elke onderzoeksstap.

Noot

- 1 Bij extensief onderzoek wordt een verschijnsel bestudeerd door de relaties tussen enkele variabelen na te gaan bij veel eenheden tegelijk. De meting vindt meestal op één moment plaats (p. 12-13).